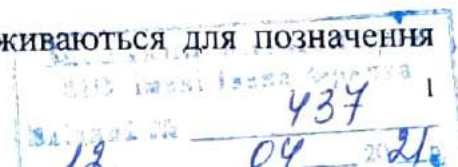

ВІДГУК

офіційного опонента, доктора філологічних наук,
професора Єсипенко Надії Григорівни
про дисертацію НЕБЕЛЮК ЛЕСІ РОМАНІВНИ
«Лінгвокогнітивні характеристики евфемізмів в
американському англомовному політичному дискурсі
(на матеріалах публікацій засобів
масової інформації 2000-2020 рр.)»,
подану на здобуття наукового ступеня кандидата філологічних наук за
спеціальністю 10.02.04 – германські мови

Рецензовану дисертацію Небелюк Лесі Романівни присвячено актуальній проблематиці — явищу евфемізації в сучасній англійській мові в сфері політики, висвітленої крізь призму американських газетних видань “The New York Times” та “The Washington Post”. Теоретичні положення розгляду цієї теми сформульовано в межах антропоцентричної парадигми, зокрема використано теоретичні надбання комунікативної лінгвістики при розгляді функцій евфемізмів у політичному дискурсі та лінгвокогнітивний підхід у трактуванні когнітивних характеристик евфемізмів у газетних текстах політичної тематики. Основну увагу в дисертації зосереджено на когнітивній метафоризації, метонімізації та метафтонімізації евфемізмів з опертям на теорію концептуальної метафори (Дж.Лакофф і М.Джонсон), теорію концептуальної інтеграції (Ж.Фоконьє і М.Тернер), розвідок питань концептуальної метонімії (Р.Ленекер, Р.Джекендофф, Дж.Лакофф, Дж. Тейлор та ін.) та метафтонімії (Л.Гуссенс). Представлено евфемізми, які вжиті авторами газетних статей з метою позначення негативних дій та негативних особистісних якостей політиків, торкаються воєнної, економічної сфер та позначають безробіття і малозабезпеченість, та змодельовано концептуальні мережі творення евфемізмів, що дало можливість Лесі Романівні відтворити емергентні смилі зі структур знань вхідних просторів у концептуальних мережах.

Не викликає сумніву, що обсяг матеріалу, а це 221 евфемізм, дібраний методом суцільної вибірки з періодичних англомовних видань американського мас-медійного простору за 2000-2020 рр., достатній для висновків про лінгвокогнітивні характеристики евфемізмів, що вживаються для позначення

політичної діяльності, та тлумачення ролі евфемізмів для політкоректності висловлювання. Поєднання лінгвокогнітивного та лінгвістичного підходів до аналізу евфемізмів у газетних статтях політичної тематики сприяє оновленому витлумаченню сутності цих складних лінгвоментальних утворень з урахуванням когнітивних механізмів, що визначають вторинну номінацію цього роду. Робота з матеріалом у площині “когніція – мова” апріорі постулює неможливість аналізу мовних фактів (евфемізмів) та їх використання (у дискурсі) без виходу за межі мовного у сферу його породження ментальними процесами, тому дослідниця застосувала і врахувала досягнення й напрацювання когнітивної лінгвістики. Таке розуміння продиктоване усвідомленням того факту, що евфемізація є ширшим поняттям, ніж внутрішньо системні відносини між одиницями; як пише дослідниця на с.58 дисертації, «вона може розглядатися як механізм формування нового смислу (поняття), в основі якого лежать певні концептуальні схеми і моделі вторинної інтерпретації знань. З цієї точки зору евфемізація є окремим випадком концептуальної деривації».

З огляду на зазначене, цілком логічним вважаємо подане автором обґрунтування теми і методології дослідження, а його актуальність не викликає сумніву з урахуванням недостатньої дослідженості когнітивної природи евфемізмів у газетних текстах політичного спрямування, їх ролі у побудові концептуальної картини світу адресантів та адресатів.

Чітке обґрунтування мети в роботі зумовило і її логічне формулювання, окреслення конкретних завдань, котрі, як свідчить викладений зміст, були досить успішно вирішені, а їх імплементація стосовно об'єкту і предмета дає підстави констатувати, що представлене дослідження має всі ознаки ґрунтовної кандидатської дисертації. У ній є актуальність, наукова новизна, практична цінність та певний особистий внесок дисертантки у когнітивну і комунікативну лінгвістику. Випрацювана Л.Р.Небелюк комплексна методика дослідження когнітивних основ евфемізмів політичної, воєнної, економічної сфер та ін. у політичному /

газетному дискурсі може бути застосована для аналізу евфемізації в інших типах англійськомовного (і не тільки) дискурсу.

Напрацювання Небелюк Лесі Романівни достатньою мірою навантажені і в прикладному аспекті, вони можуть бути досить ефективно використаними в практиці вищої освіти, зокрема: в навчальній роботі (у нормативних теоретичних курсах з лексикології й стилістики, а також у розробці й упровадженні нових спецкурсів з когнітивної лінгвістики, психолінгвістики, соціолінгвістики, інтерпретації тексту тощо); у науково-дослідницькій роботі (при виконанні дипломних робіт і кандидатських дисертацій).

Сам текст наукової праці викладено на відповідному науково-теоретичному рівні, у той же час його не перевантажено науковою термінологією. Дисертацію оформлено згідно з існуючими стандартами і кваліфікаційними вимогами. Дисертація релевантно та достатньою мірою супроводжується ілюстративним матеріалом, і викладаений матеріал унаочнюється 28 рисунками.

Основні результати дослідження знайшли своє відбиття у 8 одноосібних публікаціях: з них 4 статті опубліковано у вітчизняних фахових виданнях, 1 стаття видана в іноземному науковому журналі, а також 3 – у збірниках тез наукових доповідей. Окрім того, дисертацію апробовано на 6 міжнародних наукових і науково-практичних конференціях, її зміст адекватно і об'єктивно висвітлено в представленому на розгляд опонента авторефераті.

До заслуг дисертаційної роботи слід віднести струнку композиційну побудову, що дозволяє слідкувати за розвитком концепції дослідження. У роботі спостерігаємо послідовне представлення усіх таксонів дослідження (евфемізми, концептуальна метафоризація, метонімізація, метафтонімізація, концептуальна мережа) у двох блоках: теоретико-методологічному (розділи 1 та 2) та дослідницькому (3 і 4 розділи).

Основна увага у теоретичному розділі дисертації «*Явище евфемізації в політичному дискурсі*» зосереджена на узагальненні поглядів на процеси

творення, критерії виокремлення й ознаки евфемізмів. Ґрунтовний теоретичний фундамент роботи складають використані та узагальнені досягнення сучасної комунікативної лінгвістики, яка розглядає політичні евфемізми як «засоби реалізації мовної стратегії відхилення від істини» (с. 36). Скрупульозно та педантично описує Леся Романівна принципи використання надбань теорії концептуальної метафори, теорії концептуальної інтеграції, теорії концептуальної метонімії і метафтонімії при вивченні когнітивних основ евфемізмів у другому розділі *«Теоретичні та методологічні засади дослідження лінгвокогнітивних характеристик евфемізмів»*, обґрунтовує матеріал дослідження і подає етапи побудови концептуальних мереж. Дисертантка засвідчила належний рівень професійної підготовки, філологічну ерудицію, ґрунтовну обізнаність із науковим надбанням у сфері когнітивної лінгвістики. У третьому розділі *«Лінгвокогнітивні характеристики концептуально-метафоричних евфемізмів політичного дискурсу у світлі теорії концептуальної метафори та концептуальної інтеграції»* авторка визначила евфемізми на позначення негативних дій та особистісних якостей політиків, евфемізми на позначення брехні, воєнної і економічної сфер, евфемізми на позначення безробіття і незабезпеченості у текстовій площині газетного дискурсу. Виокремлені й прикладово проілюстровані всі групи метафоричних евфемізмів. Великий дослідницький блок когнітивного спрямування представлений у дисертації у четвертому розділі *«Лінгвокогнітивний аналіз концептуально-метонімічних та метафтонімічних евфемізмів»*, який присвячений розгляду когнітивних ознак евфемізмів на основі метонімії і метафтонімії та виокремленню евфемізмів тіньової економіки, відступу, звільнення з роботи, розкрадання, хабарництва.

Якісна репрезентація фактологічного матеріалу, кваліфікована селекція прикладів метафоричних, метонімічних і метафтонімічних евфемізмів, глибокий концептуальний аналіз ужитих у газетних текстах евфемізмів дають підстави вважати працю Небелюк Лесі Романівни плідною, вагомою та

перспективною для подальших досліджень проблем когнітивної та комунікативної лінгвістики.

Разом з тим, кваліфікуючи рецензовану дисертацію як багатопланове серйозне дослідження, хочемо зосередитись на деяких недоглядах та побажаннях:

1. Не зовсім чітко проартикульований тип досліджуваного дискурсу, на тлі якого вивчаються евфемізми. Погоджуємося з авторським трактуванням політичного дискурсу «як будь-якого мовленнєвого утворення, суб'єкт, адресат або зміст якого корелюють зі сферою політики, а також як такого, що спрямований на досягнення влади» (ст.47). Проте прикладова база евфемізмів добиралася з газетних статей американських видань “The New York Times” і “The Washington Post”, що зазначено у «матеріалі дослідження» (с.17). Це свідчить про роботу з публіцистичним дискурсом, і, швидше, з газетним текстом політичної тематики. На сторінці 54 дисертації натрапляємо також на поняття «газетний політичний дискурс» і «політичний дискурс ЗМІ». Варто було б чіткіше вказати тип досліджуваного дискурсу з урахуванням фактичної вибірки і зазначити власне розуміння співвідношення «дискурс-текст».

2. Рецензована робота насамперед націлена на опис когнітивних ознак політичних евфемізмів у періодичних виданнях американської преси. Для здійснення вибірки дисертантка керується низкою критеріїв: реєстрація евфемізмів у словниках R.W.Holder і H.Rawson та наявності таких ознак, як умотивованість, наявність ціннісних домінант, принцип лозунговості, діалектична природа, здатність формувати опозицію ‘свої-чужі’, здатність виступати засобом реалізації стратегії ухилення від істини (с.80). Ознайомлення з розмаїтим і містким ілюстративним матеріалом роботи переконує нас у формуванні релевантної прикладової бази, проте опис саме прагматичних ознак мовних фактів, що виводять їх у ранг політичних евфемізмів, залишився поза увагою дисертантки. Робота би лише виграла, якщо би засоби вторинної дискурсивної номінації піддавалися дещо глибшому аналізу і розкривали прагматичні/комунікативні інтенції автора газетної статті у

використанні того чи іншого виду евфемізму. Проте гадаємо, що тут йдеться про перспективи подальших досліджень.

3. Вивчаючи лінгвокогнітивні характеристики евфемізмів Леся Романівна використала низку методів дослідження, які дозволили їй розкрити когнітивні основи явища евфемізації на належному рівні. Зокрема, метод мережевого моделювання уможливив графічне представлення концептуальних мереж, коли злиття смислів з різних просторів утворюють нове поняття; метод моделювання концептуальної метафори і метонімії відтворив когнітивні механізми творення досліджуваних евфемізмів. Проте зазначені на с.18 метод польового моделювання та функціональний метод вимагають розширення вектору запропонованого дослідження. Іншими словами, використання цих методів вимагає поглибленої уваги до теорії поля в лінгвістиці, а також до прагматичного аспекту евфемізмів у дії, їхнього впливу на адресатів газетного повідомлення.

4. У роботі трапляються назви груп евфемізмів, що вимагають більш коректного найменування або висвітлення у ширшому контексті, наприклад, «евфемізми *розкрадання* на основі метафтонімії» (с.169): *nationalize*, *appropriate*, *state ownership* швидше свідчать про фінансову кризу чи недоброчесність; метафоричний евфемізм *UNEMPLOYMENT IS FREEDOM* проілюстровано прикладом, що тільки частково розкриває цю метафору: “As I see it, the President’s discharge of FBI Director Comney on a clearly pretextual basis for the obvious purpose...” (с.145); у структурі дисертації натрапляємо на виокремлення тільки одного підпункту у пунктах 1.2 та 3.3, що видається недоцільним; кількісні дані вживань евфемізмів різного типу наведені тільки у додатках, тому перенесення статистичних даних у текст дисертації тільки б підкреслило об’єктивність зроблених дослідницею висновків.

Слід зауважити, що висловлені критичні зауваження не впливають на загальну позитивну оцінку дисертації як оригінального за задумом та виконанням, і як наслідок, завершеного наукового дослідження. Дисертація НЕБЕЛЮК ЛЕСІ РОМАНІВНИ «Лінгвокогнітивні характеристики евфемізмів в американському англomовному політичному дискурсі (на матеріалах публікацій засобів

масової інформації 2000-2020 рр.)» повністю відповідає вимогам "Порядку присудження наукових ступенів", затвердженого постановою КМУ № 567 від 24.07.2013 р. (зі змінами, внесеними згідно з Постановами КМУ № 656 від 19.08.2015 р. та № 1159 від 30.12.2015 р.), а його авторка, Небелюк Леся Романівна, заслуговує на присудження їй наукового ступеня кандидата філологічних наук за спеціальністю 10.02.04. – германські мови.

Офіційний опонент
доктор філологічних наук, професор
завідувач кафедри англійської мови
Чернівецького національного
університету ім. Юрія Федьковича

 Єсипенко Н.Г.

Підпис *Єсипенко Н.Г.* засвідчую
Учений секретар Чернівецького національного
університету ім. Юрія Федьковича
Литовська Н.О.
" 04 " квітня 2024

